

POST- PRAVDOVÝ SVĚT

TRUMP, POLARIZACE
A CESTA VEN Z CHAOSU

KEN WILBER

INŠTITÚT GAIA

POST-PRAVDOVÝ SVĚT

POST- PRAVDOVÝ SVĚT

TRUMP, POLARIZACE
A CESTA VEN Z CHAOSU

KEN WILBER

INŠTITÚT GAIA 2025

Shambhala Publications, Inc. 2129 13th Street, Boulder, Colorado 80302
www.shambhala.com

© 2017 Ken Wilber (Trump and a Post-Truth World - první vydání)

© 2024 Ken Wilber (Post-Truth World: Politics, Polarisation,
and a Vision For Transcending the Chaos - druhé vydání)

© 2025 Inštitút Gaia (česká edice)

POST-PRAVDOVÝ SVĚT - TRUMP, POLARIZACE A CESTA VEN
Z CHAOSU

Překlad: Vlado Lobotka (www.institutgaia.sk a www.3horizonty.cz)

Obálka: Dagmar Staňová

Jazyková korektúra: Lucie Votrubcová

Sadzba: Petra Bangóová

Tlač: P+M Turany

ISBN: 978–80–973281–4–6

OBSAH

PŘEDMLUVA PŘEKLADATELE	7
ÚVOD	11
ČÁST PRVNÍ Přehled	15
1. Sebekorigování na vývojové špičce	17
2. To stále se prodlužující schodiště	27
3. Zrození post-pravdové kultury	39
ČÁST DRUHÁ Teritorium	51
4. Žádná pravda a žádná práce: „ressentiment“	53
5. Dozvuky antizeleného pole	61
6. Hlavní příčina a lék na útlak	69
ČÁST TŘETÍ Nejbližší budoucnost	91
7. Jak z toho ven a kam dál?	93
8. Dominující hierarchie a růstové hierarchie	105
9. Lekce, které se zelená musí naučit	117
10. Další cesta vpřed: integrální stadium	133
PŘÍLOHA	143
Vývojová stadia	145
Čtyři tváře Ducha	146
DALŠÍ TITULY VYDANÉ INSTITUTEM GAIA	172

Předmluva překladatele

Všechny historické civilizace v klíčových fázích svého života stály na osudové křižovatce, v „bodu obratu“, kde volily mezi dvěma základními možnostmi: úpadkem a kolapsem na jedné straně a přerodem spojeným s vytvořením úplně nové identity na straně druhé. Právě v takovém bodu obratu se nachází naše dnešní civilizace. Všechny struktury a instituce, které jsme vytvořili, potřebují hloubkovou transformaci – potřebujeme vzdělávací systém schopný v člověku rozvíjet vyšší tvořivý potenciál, kulturu sdíleného spravování společenské moci a spravedlivé dělby ekonomického bohatství, zemědělství schopné regenerovat rozvrácený planetární ekosystém, umění proměňující lidská sídla v místa krásy, technologie inspirované organickými vzory přírody, v podstatě potřebujeme ve všech oblastech nanovo vynalézt, co to znamená být člověkem. Jak ale něco tak velkého a zásadního udělat v kontextu, kdy je celá naše společenská realita rozervaná až do svého jádra, ponořená v konfliktech, jejichž hloubka a intenzita něco podobného zcela vylučuje? Jak můžeme v takovém kontextu vůbec uvažovat o něčem takovém, jako je nový civilizační příběh, který by v nás probouzel důvěru v to, že taková transformace je možná?

Postoj k imigrantům či genderu, původ koronaviru, míra vědomého řízení provakcinačního narativu, který nás provázel během celého pandemického období, příčiny konfliktu na Ukrajině, vztah proruské a proamerické propagandy – zdá se, jako by ani neexistovala nějaká zásadní otázka, která by jednu polovinu populace nestavěla proti té druhé. Elementární poukázání na možnost legitimacy (jakkoliv částečné) pozic protistrany, stejně jako uznání možnosti zkrvení a slepých skvrn ve vlastních postojích se v tomto vypjatém kontextu ze standardní výbavy kriticky myslícího jednotlivce změnilo na „podlehnutí nepřátelské propagandě“. Celé společenské klima ovládla mentalita boje dobra proti zlu, pravdy proti dezinformacím, morálky proti korupci. Paradoxně, bez ohledu na zastávané postoje, je každé straně zcela zjevné, že ona je ta dobrá, pravdivá a morální, že brání spravedlnost a svobodu před jejich absolutní negací ztělesněnou tou druhou stranou.

Toto černo-bílé vidění reality je první věcí, kterou mají všechny strany vtažené do tohoto zápasu o hodnoty a ideje společnou. Druhou je jejich strategie, kterou chtějí „jednou a provždy“ porazit svého nepřítele. Ta je postavená na zjednodušeném lineárním chápání reality, ve kterém na odstranění nežádoucího jevu stačí přesná identifikace jeho projevů a následná snaha zaměřená na jejich eliminaci. Slovy Charlese Eisensteina: „Zabijte nepřítele – plevel, škůdce, teroristy, bakterie – a problém vyřešíte.“ Realita ale nemá lineární povahu, naopak, jde o komplexní nelineární systém, ve kterém jsou všechny jevy navzájem kauzálně propojeny, a v případě, že se při každé zásadní otázce na celospolečenské úrovni ocitáme v situaci, kde proti sobě v nenávisti stojí dvě poloviny populace, cestu ven z této dynamiky je potřebné hledat ve vyváženějším postoji než v přesvědčení, že jedna z těchto polovin se musela dočista zbláznit.

Živým příkladem, na kterém se tato dynamika jasně projevuje, je opětovné zvolení Donalda Trumpa prezidentem Spojených států. Trump je skutečný politický fenomén bez historického precedensu. Žádný z vrcholných politických představitelů Spojených států nebyl tak nenáviděný a zároveň tak opěvovaný. Samotná jeho rozporuplná osobnost i celý komplex procesů, které svým působením inicioval nebo katalyzoval, jsou plné paradoxů. Je Trump zpátečnickým strůjcem chaosu ve světovém dění, pozitivním narušitelem globalistické mocenské architektury, nebo spíše neurčitou směsí obou těchto možností? Jeho opětovné zvolení má každopádně nesmírně důležité implikace, nejenom kvůli razantnosti změn, které začal realizovat od prvního dne svého nástupu do úřadu, ale také kvůli tomu, že rozhodně není izolovaným fenoménem. Vzestup vlivu a popularity politiků jeho typu v celém západním světě je nesmírně důležitým impulsem, který by měl ve všech částech politického spektra místo živelné nenávisti vzbudit hlubokou sebereflexi. Jaký je hlubší smysl Trumpova působení na americké i světové scéně? Jak vzhled do společenské dynamiky, která ho již podruhé vynesla do pozice politicky nejmocnějšího muže světa, využít pro vědomou neutralizaci polarizačních procesů, které naši společnost rozbíjejí na stále menší, izolovanější a frustrovanější fragmenty a znemožňují snahy o vytváření prostoru nadhledu podporujícího propojování, integraci a spolupráci?

Toto jsou otázky, které si brilantní americký myslitel a vizionář Ken Wilber ve své knize *Trump and a Post-Truth World* kladl již krátce po prvním

Trumpově zvolení a jeho vhledy mě svou pronikavostí, originalitou a tvůrčími možnostmi, které přinášely, již tehdy hluboce zaujaly. Na mém překladatelském stole v té době ležel sborník *Kvantové otázky*, který Wilber sestavil, a má pozornost směřovala především k formování základů integrálního vzdělávání, které jsem do našeho prostoru začal přinášet prostřednictvím Institutu Gaia. A pak – jako u mnoha jiných – všechny tvůrčí procesy překrylo pandemické období.

Lekce ale zjevně nebyla pochopena, a jak už to při lekcích klíčových pro další vývoj bývá, v případě jejich ignorace mají ve zvyku se vracet ve znášené síle. A tak se Donald Trump stal americkým prezidentem podruhé. Ken Wilber ve své knize reflektující jeho první zvolení napsal:

„Pokud je [tento faktor] doopravdy ústředním zastřešujícím klíčem k Trumpovu vítězství, bude jeho pochopení zásadní pro stanovení skutečně účinných reakcí. A pokud tak neučiníme – a zůstaneme pouze v roli ‚protestujících‘ nebo ‚odporujících‘ – budeme se jednoduše nadále pohybovat přesně v těch kolejkách, které se evoluční sebekorigování snaží překonat – sami se zkrátka staneme součástí toho, co se evoluce snaží přesáhnout. ... Trump je v mnoha ohledech tak výbušně ... etnocentrický, že to současnou [kulturní] špičku donutí k jedné ze dvou hlavních reakcí: buď se ve své nenávisti, odporu a otevřeném výsměchu zaměřeném na ... Trumpa a jeho následovníky prostě zdvojnásobí, nebo se zastaví, uvědomí si, že její vlastní nenávist a výsměch ... hluboce přispěly k hněvu, virulentnímu a nenávistnému odporu vůči [kulturním] elitám všude na světě, a tudíž si uvědomí, že se musí nějakým způsobem pokusit pochopit, začlenit, dokonce soucitně přijmout tu velkou část populace, kterou má ... ve skutečnosti vést, nikoliv jí pohrdat. Pokud se vydá tou první cestou, pak všudypřítomná atmosféra opozice vůči ní jednoduše dodá [masám podporujícím Trumpa] energii, aby se prosadily do hlavního proudu, se všemi jejich etnocentrickými mocenskými pohnutkami a vším dalším, a nevyhnutelně bude následovat série katastrof. Pokud se vydá druhou cestou, zapojí se do sebekorigujícího působení samotné evoluce, která hledá inkluzivnější a komplexnější základní bázi, a z této pozice se bude moci znovu ujmout vedoucí role autentické kulturní špičky, přímo stavějící na ... skutečné inkluzi. ... Pokud alespoň tento ... krok nebude učiněn, pak sebekorigující pohon evoluce bude nadále tlačit (a tlačit a tlačit) do všech aktuálních společenských pnutí, čímž

způsobí další „katastrofy“ podobné Trumpovi, prostřednictvím kterých se evoluce přes tyto nepoddajné obstrukce pokusí dostat tím, že zdvojnásobí své úsilí.“

Na tuto situaci jsem mohl reagovat jedině rychlým překladem Wilberovy knihy, která je dnes ještě aktuálnější než byla před 8 lety. Z hloubi srdce doufám, že vám přinese vhledy, díky kterým budete schopni působit ve stále šílenějším světě jako zářící majáky ukazující cestu ven z chaosu.

Vlado Lobotka*

* Protože Ken Wilber je v našem prostoru poměrně neznámý, vložil jsem pod názvem Čtyři tváře Ducha na konec této knihy své stručné shrnutí jeho filozofického systému. I když je text knihy samostatný, formou několika poznámek pod čarou jsem některé její pasáže propojil s částmi této doplňující přílohy, které o dané problematice pojednávají hlouběji. Příloha také poslouží těm z vás, kteří budou chtít obsah knihy zasadit do širšího kontextu Wilberova myšlení.

Úvod

Zvolení Donalda Trumpa prezidentem Spojených států amerických bylo do jisté míry překvapením a pro mnohé ohromujícím šokem. Reakce na toto překvapení byly prakticky ve všech barvách politického spektra zpravidla extrémní, hlasité a intenzivní. Zdálo se, že levice přetéká znepokojením, které se rychle mění v hněv, hlasitou lítost, a dokonce i ostré strašení, což dohromady vedlo – a stále vede – ke stovkám demonstrací téměř denně, po celé zemi. Právce seděla se samolibými úšklebky a nepříliš skrytými výhrůžkami komunikovala „Teď se věci úplně změní!“ a „Konečně si to vyřídíme!“ – výhrůžkami, které, jak se zdá, Trump doopravdy plní od prvního dne ve funkci.

Čím více jsem při tom všem naslouchal oběma stranám a četl objemný příval článků, esejí, příspěvků a publikací ze všech stran, které se nám snažily vysvětlit, proč se to vlastně stalo, co to skutečně znamená a co bychom s tím měli dělat, tím méně jsem byl spokojen s tím, co jsem slyšel. Ačkoli jsem souhlasil s řadou bodů, které obě strany vnesly, zdálo se mi, že prakticky všichni opomíjejí to, co je možná nejzásadnějším problémem a klíčovým bodem pro skutečné pochopení toho, co se stalo, proč se to stalo a co to znamená. Skutečně se zdá, že podstata problému téměř všem unikla.

A co hůř, tím, že komentátoři přehlédli tuto ústřední otázku, přehlédli i zásadní typy opatření, která jsou k řešení problému nutná – tedy to, jaké reakce by byly nejvhodnější. Jedna věc však byla jasná: země, v níž 50 procent obyvatelstva nenávidí zbylých 50 procent, není zemí, která by mohla jít kupředu s jakoukoli grácií, důstojností a integritou. A přesně v takové situaci se Spojené státy americké právě nacházejí.

Proto jsem na toto téma napsal rozsáhlou esej/krátkou knihu, kterou právě čtete. Zveřejnil jsem ji na několika internetových serverech a vyvolala okamžitou senzaci, stala se tak trochu virální. Povoláním jsem autor a učitel, takže když mi značný počet lidí doporučil, abych toto dílko vydal, domluvil jsem se se svým nakladatelem. Rozhodli jsme se jej okamžitě vydat knižně (ve své konečné podobě byl napsán asi tři měsíce po Trumpově inauguraci). Dovolte mi, abych k ní zde uvedl několik velmi stručných poznámek.

Za prvé, toto není pokus o celkovou analýzu všech faktorů, které přispěly k tomu, že se Donald Trump stal prezidentem. Přestože tato prezentace zmiňuje mnoho (nebo možná dokonce většinu) dalších faktorů, které se na tom podílely, záměrně se fokusuje na jednu jedinou – a podle mého názoru jednoznačně nejdůležitější – záležitost, která byla za tento výsledek zodpovědná, a to zejména proto, že, jak jsem poznamenal, tento rozměr jako by prakticky všichni komentátoři všech směrů zcela přehlíželi. Pro úplný popis Trumpova prezidentství je třeba tento faktor zahrnout do komplexní analýzy všech ostatních faktorů, které zde hrají roli. Přesto je tento faktor skutečně ústřední (a to nejen jako hlavní příčina, ale také jako báze pro nejvhodnější způsoby reakce).

Za druhé, ačkoli jsem skutečně vědec (mám na svém kontě asi dvacet tři knih vydaných v dvaceti pěti cizích jazycích), tato krátká kniha není vědeckou prací. Nejedná se o akademickou prezentaci; mnohem spíše se podobá článku v celostátních novinách. Záměrně jsem neuvedl žádné vědecké odkazy na své citáty, zdroje nebo fakta; chci, aby to byla jednoduchá, přímočará prezentace nezatížená objemným akademickým aparátem. V případě zájmu lze tyto údaje vždy vygooglit. Pokud tak učiníte, mějte na paměti, co všechno je vlastně součástí tohoto vyhledávacího procesu – a co přesně tím mám na mysli, to vám bude jasné, až budete číst dál.

Za třetí, uvidíte, že se v tomto článku občas objevují odkazy na pojmy jako „Integrální teorie“ (pozn. překladatele – variace slova „integrální“ psané s velkým počátečním písmenem se vztahují ke konkrétní teorii a praxi, pro které autor vytvořil filozofický základ; variace tohoto slova psané s malým počátečním písmenem se vztahují k integrálním vývojovým stadiím, perspektivám a stavům obecně), „AQAL“, „dolní pravý kvadrant“ a podobně. Jsou to prostě technické termíny z mnou vytvořené filozofické perspektivy, která má podle mého názoru velké opodstatnění – ostatně základním úhlem pohledu tohoto díla je právě tato perspektiva Integrální teorie. Pokud vás však tento typ věcí nezajímá, nebo o jeho dávku právě teď nestojíte, když se tyto termíny objeví, jednoduše je ignorujte. Zařadil jsem je kvůli svým studentům. Pokud vás náhodou zaujmou, můžete sáhnout prakticky po kterékoli z mých knih (pozn. překladatele – třeba po *Stručné historii všeho*, česky v roce 2010), abyste se o Integrální teorii dozvěděli více. Prozatím je třeba říci jen to, že se jedná o směr, který se pokusil integrovat většinu

různých odvětví lidského poznání – včetně předmoderních, moderních a postmoderních přístupů – a proto, když už nic jiného, má tento pohled rozhodně tendenci být velmi inkluzivní a komprehenzivní. Jednoduše řečeno, diskuse na následujících stránkách si vyžaduje otevřenou mysl. Mimo to však skutečně není důvod, aby vás tyto občasně odborné termíny obtěžovaly nebo dráždily; pokud to tak budete vnímat, jednoduše je ignorujte.

Kniha je rozdělena do tří částí: Přehled, Teritorium a Nejbližší budoucnost. Kapitola 2 v Přehledu je velmi stručným a jednoduchým úvodem do nesmírně důležité, ale málo známé disciplíny a oblasti lidského poznání. Tato oblast zahrnuje jeden z nejzákladnějších a skutečně hlubokých aspektů lidského růstu a vývoje, který je však téměř vždy přehlížen nebo ignorován, když přistupujeme k některým z hlavních problémů a otázek, jimž dnes lidstvo čelí – nevědomost, za kterou podle mého názoru draze platíme. S kolegy jsme na tento neuvěřitelný poklad narazili během našeho celosvětového hledání všech důležitých oblastí vědění, které by Integrální teorie měla pokrýt, a jeho ohromující význam nás všechny okamžitě udeřil přímo mezi oči spolu s šokem, že jsme se s ním neseznámili dříve (je velmi dobře zdokumentován, ale velmi málo znám). Uvidíte, co je podstatou této disciplíny, rychle (a velmi snadno) se s ní seznámíte a pak pochopíte, proč je tak zásadní pro pochopení celého fenoménu Trump. Myslím, že se vám tato část bude skutečně líbit a zjistíte, že nabízí hluboce užitečný nástroj, s nímž můžete přistupovat prakticky k jakékoli oblasti nebo problému ve svém životě. Většina lidí, kteří se s touto disciplínou založenou na důkazech seznámí, tvrdí, že jim zcela mění jejich pohled na svět, a to proto, že se dotýká oblasti lidského bytí, která je tak hluboká, jak jen hluboká může být. Doufám, že se mnou budete souhlasit – a užijete si to!

Děkuji vám tedy, že se ke mně připojíte při zkoumání jedné z nejvýznamnějších historických událostí naší doby, jejíž dopady budou nepochybně ohromující – nejen pro tuto zemi, ale pro celý svět. A toto zkoumání je dobrodružstvím i proto, že zahrnuje pohled na ústřední proces lidského bytí, který shodou okolností právě teď působí i ve vás – vnitřní proces, s nímž budete na následujících stránkách přímo seznámeni. Jedná se o politickou analýzu, která je zároveň procesem sebepoznání, a tato možnost vnitřního prozření je to, v co upřímně doufám, že si z této knihy odnesete.

ČÁST PRVNÍ

Přehled

SEBEKORIGOVÁNÍ NA VÝVOJOVÉ ŠPIČCE

Reakce na nedávné zvolení Donalda Trumpa prezidentem Spojených států doopravdy byla extrémní, hluboce niterná a hlasitá, a to na všech stranách. Trumpovi příznivci byli ve svém triumfálním postoji často nepříjemní, a když se radovali ze svého nečekaného, ale podle nich naprosto spravedlivého a oprávněného vítězství, vyjadřovali se slovy „Já jsem vám to říkal!“ anebo „Konečně dostanete, co si zasloužíte!“. Protitrumpovská strana byla ještě hlasitější, lidé se slzami v očích vyprávěli, jak zvraceli, křičeli, trávili nekonečné bezesné noci a vůbec rezignovali na demokracii a jakýkoli idealismus (mnozí slibovali, že v případě Trumpova vítězství opustí zemi), shledávající jeho zvolení vítězstvím nenávisti, rasismu, sexismu, xenofobie a veskrze špatného vkusu – a pak obvykle slibovali, že budou pokračovat v „boji“ a na své americké spoluobčany apelovali, aby se k nim přidali a nikdy se nevzdávali. Obě strany podle mého názoru zastávají příliš úzkou perspektivu.

Celá tato otázka je totiž zasazena do širších souvislostí a já bych je tady rád nastínil. Nikdy jsem neslyšel, že by tuto konkrétní perspektivu, kterou se chystám popsat, někdo vyjádřil, ale věřím, že představuje širší, celistvější pohled a jako taková může být docela poučná – a osvobozující. Bolest a utrpení, které obě strany pociťují, jsou podle mého názoru důsledkem ztotožnění se s příliš úzkým viděním a postoj zaujatý z většího nadhledu nabízí oběma stranám skutečné osvobození, bez nutnosti rezignovat na jejich východiskové pozice.

Čas od času musí evoluce s ohledem na nové informace o tom, jak se vyvíjí její cesta, sama upravit svůj směr a začne (zdánlivě spontánně, ale ve skutečnosti v sepětí s hlubším morfogenetickým polem) s prováděním různých pohybů, jejichž podstatou je sebekorigující evoluční přeskupení. Přední špičkou kulturní evoluce je dnes – a to platí již čtyři nebo pět desetiletí – zelená vlna. („Zelená“ označuje základní stadium lidského růstu a vývoje, které

různé vývojové modely označují jako „pluralistické“, „relativistické“, „individualistické“, „sebeaktualizační“, „diverzitní“, „inkluzivní“, nebo „multikulturní“. Obecně jej ale můžeme označit jako „postmoderní“. Toto stadium jasně a jednoduše nastíním v následující kapitole. V tuto chvíli pouze konstatuji, že velké množství různých označení, které jsem právě pro toto stadium uvedl, svědčí o tom, jak široký je ohledně něho odborný konsenzus. Pro tuto chvíli si ho můžete zapamatovat jednoduše jako „postmoderní“. Spolu s „moderní“ a „tradiční“ perspektivou jde o tři nejrozšířenější hodnotové systémy v této zemi. Jak ještě uvidíme, konfrontační a poměrně vyhraněné střety mezi nimi jsou všeobecně známé jako „kulturní války“.)

Hlavním účelem přední špičky evoluce – v dnešním případě zelené, postmoderní vlny – je být právě tím: VEDOUcí špičkou evolučního postupu, tím, co Maslow nazval „rostoucím hrotem“, který hledá nejhodnější, nejkomplexnější, nejucelenější a nejuvědomělejší formy, jež jsou v daném čase a bodě evoluce možné, a ukazuje na nové, inovativní, tvůrčí a adaptivní oblasti, do nichž se má budoucnost rozvinout.

Od šedesátých let 20. století se zelená poprvé začala prosazovat jako hlavní kulturní síla a brzy předstihla v pozici dominantní vedoucí špičky oranžovou (která byla předchozí vedoucí špičkou – stadiem v různých modelech známým jako „racionální“, „rozumové“, „formálně operativní“, „výkonné“,

„svědomité“, orientované na „úspěch“, „zásluhy“, „zisk“, „sebeúctu“, „sebeautorství“, „dokonalost“ a „pokrok“ – zkrátka „moderní“, na rozdíl od zelené „postmoderní“). Zelená začala s řadou vcelku zdravých a velmi vhodných (a evolučně pozitivních) forem: masivní občanská hnutí za lidská práva, celosvětové environmentální hnutí, snaha o udržitelnost v podnikání, vzestup osobního a profesionálního feminismu, legislativa zaměřená proti trestným činům z nenávisti, zvýšená citlivost vůči všem formám sociálního útlatku prakticky všech menšin, snaha o co největší „inkluzi“ a – což je hlavní – pochopení klíčové role „kontextu“ v jakýchkoli nárocích na poznání. Celá revoluce šedesátých let byla poháněna především tímto vývojovým stadiem. V roce 1959 byla součástí zelené vlny 3 procenta populace, v roce 1979 to bylo již téměř 20 procent populace a tento posun skutečně a nezvratně změnil svět. Beatles shrnuli celý tento pohyb (a hnutí) jednou ze svých písní: „All You Need Is Love“ (Inkluze nadevše!).

S přibývajícími desetiletími se ale zelená stále častěji začínala uchylovat k extrémním, nepřizpůsobivým, nefunkčním, dokonce zjevně nezdravým formám. Její široce pojatý pluralismus sklouzával k bezbřehému a zběsilému relativismu (který se hroutil v nihilismus), protože představa, že každá pravda je kontextualizovaná (neboli svůj význam získává z kulturního kontextu), směřovala k přesvědčení, že žádná skutečně univerzální pravda vůbec neexistuje, existují jen neustále se měnící kulturní interpretace (což v konečném důsledku vedlo k rozšíření kulturního narcismu). K ústředním pojmům (původně důležitým „pravdivým, ale částečným“ koncepcím, jež se postupně zhroutily do extrémních a hluboce rozporuplných názorů) patřily myšlenky, že veškeré poznání je z velké části sociálním konstruktem; veškeré poznání je vázáno na kontext; neexistují žádné privilegované perspektivy; to, co se vydává za „pravdu“, je jenom kulturní módou a je téměř vždy prosazováno některou utlačující silou (rasismus, sexismus, eurocentrismus, patriarchie, kapitalismus, konzumerismus, egoismus, vykořisťování životního prostředí); každá lidská bytost (někdy je to vztahováno také na zvířata) je naprosto, absolutně jedinečná a naprosto stejně hodnotná (egalitářství). Kdyby měla existovat jedna věta, která by shrnovala poselství prakticky všech skutečně významných postmoderních autorů (Jacques Derrida, Michel Foucault, Jean-François Lyotard, Pierre Bourdieu, Jacques Lacan, Paul de Man, Stan-

* Pozn. překladatele – Model kolektivního a individuálního vývoje vytvořený Kenem Wilberem rozlišuje stejná stadia jako model Spirálové dynamiky vytvořený dvojicí Don Edward Beck a Christopher Cowan. Oba tyto modely v mnoha ohledech stavějí na výzkumech vývojového psychologa Clare W. Gravesa, Wilber ale Gravesovy vhledy integruje do mnohem robustnějšího metarámce stavějícího na množství dalších zdrojů. Oba modely pro jednotlivá vývojová stadia používají barevné označení, každý ale pracuje s jinou logikou výběru a řazení jednotlivých barev. V rámci Spirálové dynamiky dochází mezi jednotlivými stadii ke střídání teplých a studených barevných tónů, což (mimojiné) symbolicky znázorňuje rytmické střídání dominance mužského a ženského principu jako vůdčí kvality daného stadia. Oproti tomu Wilber si zvolil posloupnost sledující stoupání přirozeného barevného spektra, které lépe zachytává návaznost jednotlivých stadií charakterizovanou narůstající komplexností a zvyšující se kapacitou k inkluzi. Jelikož jsou v našem prostoru oba tyto modely relativně neznámé, chtěl bych upozornit na možnou konfuzi, především u hlavních stadií, o jejichž vzájemné dynamice pojednává tato kniha: předmoderní/tradiční (u Wilbera jantarová, ve Spirálové dynamice modrá), moderní/racionální (v obou systémech oranžová), postmoderní/pluralitní (v obou systémech zelená) a transmoderní/integrovaná (u Wilbera tyrkysová, ve Spirálové dynamice žlutá). Tabulku se všemi vývojovými stadii obou modelů doplněnými jejich barevným označením najdete v Příloze na straně 145

ley Fish a další), pak by to bylo, že „pravda neexistuje“. Pravda byla spíše společenskou konstrukcí a to, co někdo nazýval „pravdou“, bylo ve skutečnosti prostě to, o čem někde nějaká kultura dokázala své členy přesvědčit jako o pravdě. Žádná předem daná skutečně existující věc zvaná „pravda“, která by prostě jen tak ležela a čekala na objevení, neexistovala, stejně jako neexistuje jediná univerzálně správná délka lemu, kterou by měli objevit krejčí.

Dokonce ani samotná věda nebyla považována za pravdivější než poezie. (Vážně.) Mezi fakty a fikcí, zprávami a romány, daty a fantaziemi prostě nebyl rozdíl. Stručně řečeno, „pravda neexistuje“.

A tak se nakonec ukázalo, že podle obecné postmodernistické perspektivy je veškeré poznání kulturně dané; neexistuje žádná univerzálně platná perspektiva, a proto je veškeré poznání založeno na pouhé interpretaci vyhlášené z privilegované (a tedy utlačovatelské) perspektivy: poznání není dáno, ale je konstruováno (vytvářeno, budováno, fabulováno); neexistuje nic než historie, a proto se to, co dnes může jakákoli kultura považovat za „pravdivé“, zítra nevyhnutelně dramaticky změnit (Co se to stalo se „sedmi smrtelnými hříchy“? Polovina z nich je dnes jasnou ctností.); neexistuje žádný univerzální morální rámec – co je pravda pro tebe, je pravda pro tebe, a co je pravda pro mě, je pravda pro mě – a ani jedno z těchto tvrzení nelze zpochybnit, aniž by tím docházelo k útlačení; totéž platí pro hodnoty – žádná hodnota není nadřazena jiné (další verze rovnostářství) – a pokud se o nějaké pravdě nebo hodnotě tvrdí, že je univerzální, nebo se tvrdí, že je pravdivá a hodnotná pro všechny, není toto tvrzení ve skutečnosti ničím jiným než skrytou snahou prosazovat moc, protože jde prostě o pokus donutit všechny lidi na celém světě, aby přijali stejnou pravdu a hodnoty, které hlásá jejich propagátor (s konečným cílem zotročit a utlačovat). Úkolem každého jednotlivce je proto bojovat proti autoritářským pravdám, které mu byly předány minulostí, a být zcela radikálně autonomní (stejně jako nepřijímat žádné pravdy, které by mohly nebo měly být vnucovány někomu jinému, každému umožnit jeho vlastní radikální autonomii – zkrátka odmítat cokoli, čemu se říká „pravda“, což se ze zelené perspektivy vždy považuje za snahu o uchvácení moci).

Prostě řečeno, protože všechno, co k nám přichází z minulosti, není skutečná a trvalá pravda, ale jen vymyšlená dějinně podmíněná móda, je

naším úkolem nic z toho nepřijímat a místo toho usilovat pouze o naprostou, vlastní iniciativou vytvořenou autonomii (která se velmi brzy jen stěží dala odlišit od postoje „Nikdo se mi nebude plést do mého narcismu!“). Jednoduše *dekonstruuje* každou nalezenou pravdu a hodnotu (což je přístup, který opravdu rychle sklouzává k nihilismu a odtud k jeho dvojčeti z postmoderního pekla, narcismu). Víra v to, že „pravda neexistuje“ zkrátka jako motivační sílu neponechala nic než nihilismus a narcismus.

Stejně jako v *Hlavě 22*, i tady pointa spočívala v tom, že postmodernismus sám nevěřil ani jedné z těchto myšlenek. To znamená, že sami postmodernisté ve svých spisech neustále porušovali své vlastní zásady, a to důsledně a často. Kritici (od Jürgena Habermase přes Karla Otto-Apela až po Charlese Taylora) se na ně brzy vrhli, protože se dopouštěli takzvaného „performačního rozporu“, což je zásadní typ logického rozporu, kdy sami děláte to, co podle vás buď dělat nelze, nebo by se dělat nemělo. Pro postmodernisty je veškeré poznání neuniverzální, kontextuální, konstruktivistické, interpretační – nachází se pouze v dané kultuře, v daném historickém čase, v určité geopolitické lokaci. Bohužel postmodernisté agresivně tvrdili, že každé jejich souhrnné tvrzení uvedené v předchozím odstavci platí pro všechny lidi, na všech místech a ve všech dobách – bez výjimky. Celá jejich teorie sama o sobě je Velkým příběhem o tom, proč jsou všechny Velké příběhy špatné, velmi rozsáhlým metanarativem o tom, proč jsou všechny metanarativy utlačující. Zcela bez pochyb pevně věřili, že je univerzálně pravdivé, že žádná univerzální pravda neexistuje. Věřili, že veškeré poznání je vázáno na kontext, kromě poznání, které je vždy a všude transkontextuálně pravdivé. Věřili, že veškeré poznání je interpretační, s výjimkou toho jejich, které je pevně dané a přesně popisuje vždy a všude platné podmínky. Věřili, že jejich názor je naprosto nadřazený ve světě, kde podle nich není nadřazené vůbec nic. Jejda.

Před více než dvaceti lety jsem v knize *Sex, Ecology, Spirituality* shrnul tuto postmoderní katastrofu termínem „aperspektivní šílenství“, protože přesvědčení, že neexistuje žádná pravda – že žádná perspektiva nemá univerzální platnost (to je ta „aperspektivní“ část) – vede ve svých extrémních důsledcích (do kterých ho postmodernismus úspěšně dotáhl) k obrovským vnitřním rozporům a nekonzistencí (to je ta „šílená“ část). A když aperspektivní šílenství („žádná pravda“) ovládne vedoucí špičku kultury,

schopnost evoluce k sebeusměrňování a sebeorganizaci se nutně zhroutí.

Všeobecně se uznává, že postmodernismus jako filozofie je již mrtvý, a všude se začínají objevovat knihy na téma „Co bude dál?“ (zatím bez jasného vítěze, ale trend směřuje k evolučnějším a systémovějším – více integrálním – pohledům). V akademickém prostředí a na univerzitách však umírá dlouho a pomalu a většina učitelů humanitních oborů stále vyučuje nějakou verzi postmodernismu a jeho aperspektivního šílenství (i když sami mají mnoho hlubokých pochybností). Je příznačné, že prakticky každý existující významný vývojový model obsahuje vedle stadia obecně známého jako „pluralistické“ nebo „postmoderní“ alespoň jedno či dvě stadia různě nazývaná jako „integrováná“, „systémová“, „integrální“ nebo nějaká podobná, která omezení bezbřehého pluralismu překonávají prostřednictvím celistvosti a jednoty vyšší úrovně, a vracejí se tak ke skutečnému „řádu z chaosu“. V současné době se v některém z těchto integrálních stadií vývoje nachází jen asi 5 procent populace, ale je zřejmé, že právě k nim se evoluce v budoucnu nakonec posune – pokud ovšem tento přechod přejijeme.*

* Pozn. překladatele – Za první výrazné projevy nástupu těchto integrálních stadií je možné pokládat paralelně probíhající posuny ve fyzice a psychologii na začátku 20. století, které hluboce zpochybnilly dvě základní dogmata, na nichž stálo celé moderní pojetí skutečnosti - kvantová revoluce zpochybnila mechanicko-materialistickou kosmologii a hlubinný obrat zpochybnil descartovský hyper-racionalistický pohled na člověka. Oba tyto posuny vytvořily prostor pro zásadní přehodnocení významu vědomí jako faktoru zásadního ontologického významu. Následovalo množství obdobných posunů ve vědě, filozofii a umění, ke kterým se zhruba od druhé poloviny 20. století ve stále vyšší míře připojovaly také různé praktické aplikace tohoto rozšířeného pohledu na skutečnost, kolem nichž se začalo formovat hnutí tzv. kulturních kreativců. Zřejmě první sociologickou studii tohoto zárodku nového vývojového stadia provedli sociolog Paul H. Ray a psycholožka Sherry R. Andersonová ve své knize *The Cultural Creatives: How 50 Million People Are Changing the World*, ve které popsali klíčové charakteristiky této rodící se společenské vrstvy: láska k přírodě a hluboký zájem o její ochranu a blaho; intenzivně prožívané povědomí o nejrůznějších celoplanetárních environmentálních, sociokulturních a politických problémech a osobní ochota angažovat se v nich jako dobrovolní aktivisté; smysl pro důležitost rozvíjení a udržování prosperujících vztahů, který se projevuje v podobě zakládání nejrůznějších komunit; intenzivní zájem o psychospirituální otázky a kritický pohled na náboženský fundamentalismus; touha po holistickém přístupu k různým systémovým problémům, které jsou vnímány jako hluboce propojené, a proto neřešitelné izolovaným přístupem; metafyzický idealismus a sklon k integraci a „big-picture-thinking“; touha po sociální spravedlnosti oceňující pozitivní aspekty tradičních, moderních i postmoderních hodnot; ten-

A tak postmodernismus jako společensky dominantní perspektiva sklouzl do svých extrémních podob (např. nejen, že veškeré poznání je vázáno na kontext, ale že veškeré poznání není *ničím jiným* než proměnlivými kontexty; nebo nejen, že veškeré poznání je spoluvytvářeno s poznávajícím a různými vnitřními, existujícími vlastnostmi poznávaného, ale že veškeré poznání není *ničím jiným* než vymyšlenou sociální konstrukcí, která je v konečném důsledku motivována pouze mocí). Když se z tohoto postoje stane nejen to, že všichni jednotlivci si mají právo volit své vlastní hodnoty (pokud neubližují ostatním), ale také to, že v žádných hodnotách není vůbec nic univerzálního (nebo společného), vede to přímo k axiologickému nihilismu: nikde neexistují žádné věrohodné, skutečné hodnoty. A když je veškerá pravda kulturní fikcí, pak prostě žádná pravda neexistuje – epistemologický a ontologický nihilismus. A když nikde neexistují žádné závazné morální normy, existuje pouze normativní nihilismus. Nihilismus na nihilismus – „nikde žádná vnitřní hloubka, jen povrch, povrch, povrch“. A konečně, když neexistují žádné závazné směrnice pro individuální chování, jednotlivci zůstávají jen jeho vlastní sebeprosazující přání a touhy – zkrátka narcismus. Právě proto nakonec nejvlivnější postmoderní elity přijaly (explicitně či implicitně) za své onu dvojku z postmoderního pekla: nihilismus a narcismus – zkrátka aperspektivní šílenství. Kultura post-pravdy.

Na toto aperspektivní šílenství bylo mnoho reakcí – vzhledem k tomu, že na úrovni kulturní špičky šlo o obecně přijímané morfogenetické pole, bylo ve společnosti jen málo oblastí, které by jím nebyly přímo zasažené – a my se v tomto přehledu budeme zabývat mnohými z nich. Jejich hlavním hybatelem, konečným motivem však bylo to, že samotná kulturní špička evoluce začala selhávat – vážně, očividně a často. Když vedoucí špička netuší, kam jde, když není žádný směr pravdivý (protože žádná pravda neexistuje), pak nelze žádný směr upřednostnit, a tudíž není žádný směr zvolen; proces se prostě zastaví – zasekne se, zhroutí.

Nihilismus a narcismus nejsou charakteristiky, s nimiž by mohla jakákoli vedoucí špička skutečně operovat. A proto, pokud je jimi nakažena, jedno-

dence aplikovat principy a zákony organického designu pozorované v přírodním světě na sociální systémy atd. Dnes je toto hnutí zakotveno ve stovkách tisíc organizací, komunit a aktivistických sítí a je podporováno podnikateli a sociálními inovátory usilujícími o spravedlivější a smysluplnější budoucnost, která podporuje rozkvet lidského i přírodního světa.

duše přestane fungovat. Nasáklá aperspektivním šílenstvím se zastaví a pak zahájí sérii regresivních pohybů, které ji posunou zpět do doby a konfigurace, kdy byla ještě schopna fungovat adekvátně jako autentická vedoucí špička. Tento regres je jedním z hlavních faktorů, které nyní vidíme působit po celém světě, a hlavní a ústřední příčinou toho všeho je ztráta schopnosti zelené vedoucí špičky vést. Nihilismus a narcismus ve vývoji způsobily dopravní zácpu. Jedná se o samoregulační a nevyhnutelný krok, protože samotný evoluční proud ustupuje zpět, aby se přehodnotil a rekonfiguroval, přičemž tento posun často zahrnuje různé stupně dočasného regresu nebo zpětné kroky zaměřené na nalezení počátečního bodu kolapsu, odkud by tato rekonfigurace mohla začít.

Evoluční biologové mají obecně tendenci ve vývoji popírat jakékoli řízení nebo teleologické vlivy a „vývoj“ samotný považují pouze za výsledek běhu náhodných událostí a slepého přírodního výběru. Tento názor je však jen pozůstatkem redukcionistického vědeckého materialismu 19. století. Přehlíží novější vědecké poznatky, počínaje Nobelovou cenou ohodnoceným objevem Ilji Prigogina, že i neživé materiální systémy mají přirozenou, *inherentní* snahu o sebeorganizaci. Když se fyzikální systémy dostanou „mimo rovnováhu“, uniknou z tohoto chaosu skokem do vyššího stavu organizovaného řádu – jako když se voda, která chaoticky stéká do odtoku, náhle zformuje do dokonalého víru, který se točí směrem dolů – jednoduše řečeno „řád z chaosu“. Pokud je tato snaha o sebeorganizaci vlastní již neživé hmotě, rozhodně se jí vyznačují i živé systémy – a to rozhodně zahrnuje evoluci, puzení, které filozofové často nazývají „Eros“, přirozenou dynamiku směřující k větší a větší celistvosti, jednotě, komplexnosti a vědomí.

Jenže právě tento „řád z chaosu“ je přesně to, v čem zelená kulturní špička začala selhávat. Když něco, tak z „chaosu“ vytvářela „více chaosu“. Neměla totiž ponětí o tom, co je to skutečný řád, který by měl být kulturním základem – všechny takové „metanarativy“ byly totiž zcela a agresivně dekonstruovány. Protože pravdivé nebylo vůbec nic, nemohl existovat ani žádný skutečný řád a tudíž ani žádný preferovaný směr vpřed. A tak, jak se vedoucí špička evoluce hroutila v performativním rozporu – ztracena v aperspektivním šílenství – evoluce sama se dočasně zastavila a začala s různými pohyby, včetně regresivního ústupu a hledání pevnějšího bodu,

kde by se mohl znovu dát do pohybu skutečný samoorganizující se proces. Jaká předchozí stadia jsou pro tento regres k dispozici? Abychom mohli odpovědět na tuto otázku, potřebujeme stručné shrnutí celkového vývojového spektra.

Následující přehled je výsledkem metaanalýzy více než stovky různých vývojových modelů a uvádí nejčastější společné rysy ze všech (pozn. překladatele – viz Wilberova kniha *Integral Psychology*). (Ti, kdo znají Integrální teorii, mohou tento přehled rychle přelouskat nebo si ho přečíst jako osvěžení. Ti, kdo se s touto koncepcí teprve seznamují, ho mohou brát jako krátký úvod do jednoho z nejhlubších a nejtrvalejších objevů 20. století, který byl na základě obrovského množství důkazů, jež tuto myšlenku podporují, přijat odborníky z celého světa). Při čtení si můžete všimnout, že tato vývojová stadia jsou dostupná i vám a právě teď ve vás působí. Nejedná se pouze o akademické bádání – jde o skutečný proces sebepoznání. Pojdme se podívat...